

*Гузела І. А.**аспірант кафедри податків та фіскальної політики,
Тернопільський національний економічний університет**Huzela Iryna**Ternopil National Economic University*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ

INSTITUTIONAL-EVOLUTIONARY PRINCIPLES OF THE INSURANCE MARKET TAX REGULATION

Анотація. З урахуванням вихідних положень інституціонального напрямку економічної науки поглиблено теоретико-правові та інституційно-організаційні засади податкового регулювання страхового ринку. Виокремлено три періоди трансформації інституту податкового регулювання страхового ринку в умовах еволюційного розвитку, на кожному з яких проаналізовано основні позитивні і негативні тенденції функціонування, виявлено недоліки та запропоновано перспективи розвитку цього інституту. Доведено, що еволюція інституту податкового регулювання здійснюється шляхом постійних змін інституційно-правових методів регулювання страхового ринку з метою збалансування інтересів держави та платників податку на страховому ринку. Виявлено недоліки Податкового кодексу України, що зумовлюють інституційні пастки та потребують ліквідації в контексті інституціонального реформування і модернізації податкового регулювання. Запропоновано напрями удосконалення податкового регулювання страхового ринку.

Ключові слова: податкове регулювання, страховий ринок, інститут податкового регулювання страхового ринку, еволюція, трансформація.

Постановка проблеми. Ринкові засади господарювання потребують упровадження виважених механізмів реформування інституту податкового регулювання страхового ринку, що сприятиме подоланню податкових деформацій і негативних процесів розвитку страхового ринкового середовища, стимулюванню ділової активності його інституцій-

них суб'єктів та зміцненню їхніх ринкових позицій на ринку. Особливої актуальності набуває дослідження еволюційно-інституціональних засад податкового регулювання у контексті гармонізації інтересів держави та учасників страхового ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість окресленого кола питань зумовлює вагомий інтерес до досліджуваної проблеми. Так, вивченню основних положень інституціональної теорії присвячують свої праці такі науковці, як В. Базилевич, В. Осецький [1], О. Уільямсон [2-3], L. Davis, D. North [4], Ю. Коваленко [5], А. Чухно [6] та ін. Інституціональна компонента податкового регулювання страхового ринку становила предмет наукового інтересу для таких дослідників, як О. Воронкова [7], О. Кнейслер [8], Л. Шірінян [9] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи значну кількість наукових праць із питань оподаткування страхової діяльності, окремі проблеми податкового регулювання інституціонально-еволюційного розвитку страхового ринку залишаються поза увагою вчених-економістів, що актуалізує подальші дослідження у визначеній сфері.

Мета статті. Метою дослідження є формування інституціонально-еволюційних засад податкового регулювання страхового ринку в контексті трансформації інституту податкового регулювання, виявлення недоліків та окреслення перспектив його розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування сучасної інституціональної парадигми функціонування страхового ринку базується на дослідженні еволюції його інститутів, причин і закономірностей їх створення, змін та розвитку, що насамперед пов'язано зі значними трансформаційними процесами в економічній і соціальній сферах. «Еволюція інститутів – це природний спосіб реалізації інституційних змін у процесі еволюційно-генетичного розвитку, під час якого неформальні інститути набувають формального статусу. Еволюційне накопичення нових інституційних елементів утворює нову інституційну систему як певного типу субординовану сукупність інститутів, що детермінує форми й механізми самоорганізації господарського життя суспільства, мотиви і характер поведінки суб'єктів господарювання» [1, с. 25].

Базисними інститутами, що формують інституціональне середовище страхового ринку, є інститут держави та ринкові інститути. Одним з інститутів держави, що визначає відносини між суб'єктами страхового ринку як платниками податків та державою, яка встановлює, законодавчо регламентує, організовує справляння податкових платежів, є інститут податкового регулювання. Комплементарними, що мають допоміжний характер, інститутами в страховій сфері є інститути страхування, перестраховування, страхового посередництва, які у взаємодії з інститутом податкового регулювання формують цілісну інституціональну інфраструктуру страхового ринку. В умовах інституціональних змін виникає необхідність наукових досліджень форм взаємодії держави та учасників страхових відносин у процесі еволюційної трансформації податкового регулювання страхового ринку. Вважаємо, що з позиції інституціональної теорії еволюційний розвиток податкових відносин на страховому ринку доцільно пов'язувати насамперед із інституціональними перетвореннями у сфері оподаткування основних видів діяльності страховика в контексті підвищення результативності функціонування учасників страхового ринку.

Еволюційна трансформація інституту податкового регулювання здійснюється шля-

хом неодноразових змін інституційно-правових методів регулювання, в результаті яких можуть досягатися інституціональна рівновага, збалансування інтересів держави та платників податку на страховому ринку або виникати інституційні пастки, що потребують ліквідації у контексті інституціонального реформування й модернізації податкового регулювання.

З часів незалежності нашої держави розроблено й ухвалено низку нових законів та інших регулятивних документів із питань оподаткування діяльності страховиків (перестраховиків), що є обов'язковими до виконання та постійно змінюються в частині об'єкта оподаткування, ставки податку, механізму справляння податкових платежів, надання або скасування податкових пільг. Відповідно можна виокремити три періоди трансформації інституту податкового регулювання страхового ринку відповідно до інституціональних змін, що відбувалися на ньому. Перший період охоплює 1991–1997 рр., для якого характерний: об'єкт оподаткування у страховиків – балансовий прибуток, що розраховувався як різниця між валовими доходами, валовими витратами й амортизацією, а ставка податку на прибуток змінювалася від 55% до 30%. Зазначимо, що в 1996 році був прийнятий Закон України «Про страхування», у якому передбачено порядок формування прибутку від страхової діяльності, який відрізнявся від порядку, зазначеного в податковому законодавстві від 28.12.1994 р. [10].

Другий період еволюційної трансформації податкового регулювання (1997–2010 рр.) розпочинається із внесенням суттєвих змін до оподаткування страхової діяльності та впровадженням спеціального механізму податкового регулювання на страховому ринку [11]. Об'єктом оподаткування у страховика визначено валовий дохід від страхової діяльності, отриманий у вигляді надходження страхових премій, платежів, внесків, який оподатковується за ставкою 3%. Валовий дохід від страхової діяльності за договорами довгострокового страхування життя оподатковується за пільговою ставкою 0%, зважаючи на вагоме значення такого страхового

захисту для людства. При цьому варто зазначити, що валовий дохід страховика не зменшується на суми страхових платежів (премій, внесків), сплачені (нараховані) за договорами перестраховування. Тому страхові премії підлягають кількаразовому оподаткуванню у страховика і перестраховика за ставкою 3%, що суперечить інтересам учасників страхового ринку. Лише в 2002 році було зроблено поправку на зменшення оподаткованого доходу страховика [12].

У подальшому збережено систему оподаткування доходів страховика за ставками 0% та 3%, при цьому уточнено окремі її позиції [13]. Зокрема, це стосується премій за договорами перестраховування з нерезидентами, на які об'єкт оподаткування у страховика не зменшується. Крім того, послаблено вимоги до операцій з нерезидентами щодо оподаткування виплат за договорами страхування або перестраховування, зокрема для тих, рейтинг фінансової надійності яких відповідає вимогам, встановленим Кабінетом Міністрів України (ставку оподаткування зменшено з 15% до 3%).

Натомість із 30.11.2006 р. передбачено збільшення ставки оподаткування під час перестраховування ризиків у нерейтингових перестраховиків-нерезидентів від 3% до 12% [14]. Варто додати, що в 2002 році зменшується ставка податку на прибуток, одержаний страховиками за видами діяльності, іншими, ніж страхова, з 30% до 25%, яку збережено до 2010 року. Отже, другий період еволюційних змін інституту податкового регулювання характерний впровадженням спеціального механізму оподаткування страхової та перестрахової діяльності, при цьому зміною об'єкта та бази оподаткування, розмірів податкових ставок, порядку справляння податків, надання податкових пільг (для рейтингових перестраховиків-нерезидентів, страховиків за договорами довгострокового страхування життя).

Із введенням в дію Податкового кодексу України в 2010 році і дотепер неодноразово змінюється порядок оподаткування страхової діяльності, ставки податку на прибуток, об'єкт оподаткування. Відповідно до Перехідних положень Податкового кодексу

України з 01.04.2011 р. по 01.01.2013 р. збережено порядок оподаткування страхової діяльності, за яким об'єктом оподаткування є оподатковуваний дохід страховика у вигляді страхових премій, ставка податку 3%, за винятком операцій із довгострокового страхування життя, податок із якого за результатами року не сплачується. Водночас для компаній зі страхування життя оподаткування за довгостроковими договорами страхування життя і пенсійного страхування буде здійснюватися за нульовою ставкою. Договір довгострокового страхування життя вважатиметься довгостроковим за умови його укладання на строк понад 10 років, і при цьому за ним не відбуватиметься жодних часткових виплат впродовж перших 10 років його дії, крім виплат у разі смерті, нещасного випадку або хвороби застрахованої особи, що призвели до встановлення їй інвалідності I групи [15].

Для запобігання поширенню схемного перестраховування з 01.04.2011 р. непередбачено зменшення оподаткованого доходу страховика, одержаного у вигляді страхових премій за договорами страхування (перестраховування), на суми страхових платежів, сплачених за договорами перестраховування. Як слушно зазначає Л. Макаркина, «це, звісно, пов'язано з тим, що низка страхових компаній прямо або опосередковано (через інші страхові компанії) передають ризики за укладеними договорами страхування у перестраховування фіктивним страховим компаніям, які існують, як правило, короткий проміжок часу (2-3 податкові звітні періоди), декларують занижені обсяги валових внесків і ліквідуються шляхом банкрутства. До речі, сьогодні зазначені схеми стали масштабними і мають системний характер» [15]. Таким чином, з 2011 року до 2013 року запроваджується подвійне (кількаразове) оподаткування страхових (перестрахових) премій.

З 01.01.2013 року Законом України № 5083-VI «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні» передбачені зміни щодо строків сплати податкових зобов'язань [16]. Відповідно, якщо доходи

страховиків та перестраховиків не перевищують 10 млн. грн., то щомісяця вони мають сплачувати авансовий внесок із податку на прибуток у розмірі не менш ніж 1/12 нарахованої до сплати суми податку за попередній звітний (податковий) рік без подання податкової декларації [16]. Тобто об'єктом оподаткування у страховика (перестраховика) є не прибуток, отриманий впродовж звітного податкового місяця, а середнє значення податкового платежу за 9 місяців минулого року. Отже, впроваджено нову методику оподаткування прибутку в страховиків та перестраховиків, що порушує принципи податкового регулювання, зокрема, справедливості та рівномірності податкового навантаження, зумовлює дисбаланс інтересів учасників страхового ринку та держави.

З 1 січня 2015 р. в Україні запроваджено змішану систему оподаткування страховиків, згідно з якою страхові компанії сплачують: 3% податку від суми страхових платежів, внесків, премій за договорами страхування та співстрахування і 0% – за договорами довгострокового страхування життя, добровільного медичного страхування та договорами страхування додаткової пенсії; 18% податку на прибуток, отриманого від страхової, фінансової та іншої діяльності страховика. За таких змін відбувається подвійне оподаткування страхових премій, які є джерелом формування валових доходів та фінансових результатів від страхової діяльності. Крім того, нарахований страховиком податок на дохід є різницею, яка зменшує його фінансовий результат до оподаткування. На нашу думку, подвійне оподаткування і є додатковим податковим навантаженням на страховиків, що посприяло виникненню різних схем ухилення від сплати податків та формуванню їхньої податкової заборгованості. Разом із цим значно розширено податкову пільгу для лайкових страхових компаній, зокрема, за договорами страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення та для страхових компаній, що здійснюють добровільне медичне страхування.

Зважаючи на специфіку оподаткування страхової діяльності в сучасних умовах, можна стверджувати про активізацію подат-

кової політики у страховій сфері в контексті зростання рівня податкового навантаження у страховиків за подвійного оподаткування їх доходів. При цьому змінюються підходи до податкового регулювання операцій перестраховання, за яких страхові премії, отримані перестраховиком, не включаються у нього до складу об'єкта оподаткування податком на дохід за ставкою 3%, а є об'єктом оподаткування за цією ж ставкою у страховиків, які передають премії в перестраховання іншому страховику (перестраховику), з яким укладено перестраховальний договір [17]. Саме про це свідчать доповнення, внесені до Податкового кодексу в 2016 році, які враховують специфіку оподаткування операцій перестраховання та не включають страхові надходження за перестраховальними договорами до об'єкту оподаткування за ставкою 3% [18].

Вважаємо, що такі нововведення щодо оподаткування фінансових результатів страховиків є несправедливими щодо страховика, який виключно займається страхуванням та співстрахуванням та зобов'язаний сплатити два податки: податок на доходи і податок на прибуток. Водночас перестраховик сплачує до бюджету лише податок на прибуток. Зміни в оподаткуванні ставлять в нерівні умови учасників страхового ринку, адже «...у такому разі «чистий перестраховик» буде знаходитися у кращих умовах для розвитку свого бізнесу, ніж «чистий страховик», що... є порушенням такого принципу податкової системи України, як нейтральність оподаткування» [19, с. 217–218]. На нашу думку, необхідно виключити суми страхових платежів, внесків і премій, переданих у перестраховання, з об'єкта оподаткування податком на дохід у страховика, з подальшим їх оподаткуванням у перестраховика. Це допоможе всебічно розв'язати проблеми податкового регулювання страхової діяльності в частині зменшення податкового навантаження страховика та перекладання сплати податку на доходи від перестраховальних премій на перестраховика з метою мінімізації обсягів «схемного» перестраховання на українському страховому ринку.

З метою покращення інвестиційного клімату в Україні в 2016 році внесено зміни до

Податкового кодексу України, згідно з якими підрозділ 4 розділу XX «Перехідні положення» Кодексу доповнено різницями, які зменшують або збільшують фінансовий результат до оподаткування та виключають подвійне формування доходів або витрат, врахованих для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток (п. 42 підрозділу 4 розділу XX «Перехідні положення» Кодексу) [20]. У 2016 році для платників податку на прибуток були скасовані авансові платежі, за винятком сплати авансового внеску, який необхідно в розмірі 2/9 суми податку сплатити до 31.12.2016 р. для платників, які подаватимуть декларацію поквартально.

Однією з важливих проблем системи податкового регулювання страхової діяльності є відсутність чіткого переліку витрат, що враховуються під час визначення фінансового результату страховика до оподаткування, та методики Нацкомфінпослуг щодо розрахунку податкових різниць, які пов'язані з формуванням страхових резервів, на які коригується оподатковуваний прибуток. З одного боку, це створює передумови для проведення додаткових перевірок фіскальними органами, з іншого, цим органам буде досить складно виявляти та доводити факти податкових правопорушень.

За новими змінами в Податковому кодексі України з 01.01.2019 р. фінансовий результат до оподаткування страховика збільшується на позитивну різницю між сумою будь-яких виплат (винагород) страховим посередникам та іншим особам за надані послуги щодо укладання (продовження) договорів страхування та сумою нормативу витрат на виплати страховим посередникам, розрахованих за методикою, визначеною уповноваженим органом, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику [21].

Зазначимо, що основною причиною невиконання страхових зобов'язань за збитковими видами страхування є демпінгова політика, яку провадять страховики з метою залучення більшої кількості страхувальників та нарощування обсягів своїх страхових

резервів. Як приклад, обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, що здійснюється здебільшого за участю страхових посередників. При цьому страхові посередники отримують комісійну винагороду, яка сягає більше 20%, а іноді перевищує 50%. Комісійні винагороди страхових посередників належать до доходів від страхової діяльності, що оподатковуються за ставкою 3%. Однак надмірне завищення виплат посередникам призводить до формування страхових резервів у недостатніх обсягах для виплати страхового відшкодування в разі настання страхових випадків. Тому обсяги винагород страховим посередникам, що перевищуватимуть суму нормативу витрат на виплати страховим посередникам, розрахованих за методикою Нацкомфінпослуг, будуть збільшувати фінансовий результат до оподаткування у страховика. Такі зміни підвищують регуляторний вплив держави на функціонування страхових посередників, що, з одного боку, сприятиме зменшенню обсягів їхньої діяльності, з іншого – спрямовані на мінімізацію схемних страхових і перестрахових операцій, підвищення якості страхових послуг, формування добросовісної конкуренції на страховому ринку, забезпечення його прозорості і подальшого ефективного розвитку.

Окрім податків на доходи та прибутку, страховики сплачують й інші податки, що не пов'язані з їхньою безпосередньою діяльністю на страховому ринку. Страховики можуть бути платниками ПДВ, адже зобов'язані формувати страхові резерви та розміщувати їх у дозволені категорії активів, серед яких – необоротні активи. Тобто страховики, здійснюючи операції з купівлі-продажу необоротних активів, передання їх в операційну чи фінансову оренду та інші операції (у разі надання страховиком інформаційних, консультаційних послуг), які є об'єктом оподаткування податком на додану вартість, є платниками цього податку. Згідно з Податковим кодексом України страховики зобов'язані сплачувати, крім податку на прибуток: земельний податок (як юридична особа, що має у власності земельну ділянку); податок із власників транспортних засобів;

податок із реклами; комунальний податок; внески на обов'язкове державне пенсійне страхування тощо.

Висновки і пропозиції. Отже, з урахуванням вихідних положень теорії інституціоналізму поглиблено теоретико-правові та інституційно-організаційні засади податкового регулювання страхового ринку. Досліджено три періоди еволюційної трансформації інституту податкового регулювання страхового ринку, виявлено проблеми та запропоновано дієві механізми їх вирішення. Зважаючи на стратегічну роль страхування, податкове регулювання у цій сфері необхідно спрямовувати на стимулювання попиту на страхові послуги, управління пропозицією певних видів страхування та інвестиційними ресурсами страховиків за одночасного забезпечення фіскальної ефективності системи оподаткування страхової діяльності, що буде перспективою подальших наших наукових розробок у цій сфері.

Література:

1. Базилевич В.Д., Осецький В.Л. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 19–30.
2. Уильямсон О. Частная собственность и рынок капитала. *ЭКО*. 1993. № 5. С. 4–11.
3. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация. СПб. : Лениздат, 1996. 702 с.
4. Davis L., North D. Institutional Change and American Economic Growth: A First Step towards a Theory of Institutional Innovation. *Journal of Economic History*. 1970. Vol. 30. №1. P. 131–149.
5. Коваленко Ю.М. Сутність інституційного середовища фінансового сектора економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 1(23). С. 94–95.
6. Чухно А. Інституціоналізм: теорія, методологія, значення. *Економіка України*. 2008. № 6. С. 4–13.
7. Воронкова О.М. Інституціональні засади податкового менеджменту. *Зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 2. С. 22–33.
8. Кнейслер О. Еволюційна трансформація ринку перестрахування України. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2014. Вип. 31, Ч. 1. С. 348–357.
9. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики: монографія / за ред. Л.В. Шпірян. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2014. 458 с.
10. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28 грудня 1994 р. № 334/94. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z0334_0.html (дата звернення: 14.02.2020).
11. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»: Закон України від 22 травня

- 1997 р. № 283/97-ВР. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z970283.html (дата звернення: 14.02.2020).
12. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»: Закон України від 24 грудня 2002 р. № 349-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-15> (дата звернення: 14.02.2020).
13. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»: Закон України від 01 липня 2004 р. № 1957-IV. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041957.html (дата звернення: 14.02.2020).
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань оподаткування : Закон України від 30 листопада 2006 р. № 398-V. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T060398.html (дата звернення: 14.02.2020).
15. Макаркина Л. Податок на прибуток страхових компаній. *Вісник. Офіційно про податки*. 2011. № 1 (621). URL : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/3394> (дата звернення: 14.02.2020).
16. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5083-VI / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5083-17> (дата звернення: 14.02.2020).
17. Щодо оподаткування операцій перестрахування: Лист Міністерства фінансів України від 12 квітня 2016 р. № 31-11130-09-10/10496. URL : <http://profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/treasury/7826-10496.html> (дата звернення: 14.02.2020).
18. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI (із змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10756> (дата звернення: 14.02.2020).
19. Сидоренко О.С. Особливості оподаткування страховиків України: проблемні питання. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 3(7). С. 214–222.
20. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні : Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1797-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1797-19/paran1609> (дата звернення: 14.02.2020).
21. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів : Закон України від 23 листопада 2018 р. № 2628-VIII. URL : <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100010461-opodatkovannya-strakhovikiv-novi-mekhanizmi-rozrakhunku-pributku> (дата звернення: 14.02.2020).

References:

1. Bazylevych V.D., Osetsyki V.L. (2013). Instytutsiinyi kontsept modernizatsii finansovykh instytutiv. [Institutional concept of financial institutions modernization]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, no. 5, pp. 19–30. [in Ukrainian]
2. Williamson O. (1993). Chastnaia sobstvennost i rynek kapitala. [Private property and capital market]. *EKO*, no. 5, pp. 4–11. [in Russian]
3. Williamson O. (1996). *Ekonomicheskie instituty kapitalizma. Firmy, rynki, otnoshencheskaia kontraktatsiia*. [Economic institutions of capitalism. Forms, markets, relational contracting]. Saint Petersburg, Russia: Lenizdat. [in Russian]
4. Davis L., North D. (1970). *Institutional Change and American Economic Growth: A First Step towards a Theory of Institutional Innovation*. *Journal of Economic History*. Vol. 30(1), pp.131–149.

5. Kovalenko Yu.M. (2011). Sutnist instytutsiinoho seredovys-hcha finansovoho sektora ekonomiky. [The essence of the institutional environment of the financial economy sector]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu - Economic bulletin of Donbas*, no. 1(23), pp. 94–95. [in Ukrainian]
6. Chukhno A. (2008). Instytutsionalizm: teoriia, metodolohiia, znachennia. [Institutionalism: theory, methodology, value]. *Ekonomika Ukrainy – Economics of Ukraine*, no. 6, pp. 4–13. [in Ukrainian]
7. Voronkova O.M. (2013). Instytutsinalni zasady podatkovoho menezhmentu. [Institutional basis of tax management]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnogo universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of National University of State Tax Service of Ukraine*, no. 2, pp. 22–33. [in Ukrainian]
8. Kneysler O. (2014). Evoliutsiina trasformatsiia rynku perestrahuvannia Ukrainy. [Evolutionary transformation of the reinsurance market of Ukraine]. *Formuvannia rynkovoï ekonomiky v Ukraini – Formation of market economy in Ukraine*, no. 1(31), pp. 348–357. [in Ukrainian]
9. Shirinian L.V. (2014). Finansove rehiuliuvannia strakhovoho rynku Ukrainy: problem teorii ta praktyky. [Financial regulation of insurance market of Ukraine: the problems of theory and practice]. Kyiv, Ukraine: Vydavnytstvo “Tsenr uchbovoi literatury”, 458. [in Ukrainian]
10. Zakon Ukrainy № 334/94 “Pro opodatkovannia prybutku pidpryyemstv” vid 28.12.1994 [Law of Ukraine dated 28.12.1994 No. 334/94 “On Corporate Income Taxation”]. (1994). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z0334_0.html [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
11. Zakon Ukrainy № 283/97-BP “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy Pro opodatkovannia prybutku pidpryyemstv” vid 22.05.1997 [Law of Ukraine dated 22.05.1997 No. 283/97-BP “On Amendments to the Law of Ukraine On Corporate Income Taxation”]. (1997). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z970283.html [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
12. Zakon Ukrainy № 349-IV “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy Pro opodatkovannia prybutku pidpryyemstv” vid 24.12.2002 [Law of Ukraine dated 24.12.2002 No. № 349-IV “On Amendments to the Law of Ukraine On Corporate Income Taxation”]. (2002). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349-15> [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
13. Zakon Ukrainy № 1957-IV “Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy Pro opodatkovannia prybutku pidpryyemstv” vid 01.07.2004 [Law of Ukraine dated 01.07.2004 No. № 1957-IV “On Amendments to the Law of Ukraine On Corporate Income Taxation”]. (2004). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041957.html [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
14. Zakon Ukrainy № 398-V “Pro vnesennia zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy z pytan’ opodatkovannia” vid 30.11.2006 [Law of Ukraine dated 30.11.2006 No. 398-V “On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on Taxation”]. (2006). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T060398.html [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
15. Makarkina L. (2011). Podatok na prybutok strakhovukh kompanii [Income tax on insurance companies]. *Visnyk. Ofitsiino pro podatky – Bulletin. Officially about taxes*, no. 1(621). Retrieved from <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/3394> (accessed 14 February 2020).
16. Zakon Ukrainy № 5083-VI “Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo derzhavnoi podatkovoi sluzhby ta u zviazku z provedenniam administrayuvnoi reform v Ukraini” vid 05.07.2012 [Law of Ukraine dated 05.07.12 No. 5083-VI “On Amendments to the Tax Code of Ukraine on the State Tax Service and in connection with the Administrative Reform in Ukraine”]. (2012). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5083-17> [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
17. Shchodo opodatkovannia operatsii perestrahuvannia. Lyst Ministerstva finansiv Ukrainy № 31-11130-09-10/10496 vid 12.04.16 [Concerning the taxation of reinsurance operations. Letter from the Ministry of Finance of Ukraine № 31-11130-09-10/10496 as of 12.04.16]. (2016). *profiwins.com.ua*. Retrieved from <http://profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/treasury/7826-10496.html> [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
18. Podatkovyi kodeks Ukrainy № 2755-VI vid 02.12.2010 (iz zminamy i dopovnenniamy) [Tax Code of Ukraine № 2755-VI as of 02.12.2010 (with changes and additions)]. (2010). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10756> [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
19. Sydorenko O. S. (2016). Osoblyvosti opodatkovannia strakhovykiv Ukrainy: problemni pytannia. [Peculiarities of taxation of insurers of Ukraine: problematic issues]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia - Problems and prospects of economy and management*, 3(7), 214–222 [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
20. Zakon Ukrainy № 1797-VIII “Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo pokrashchennia investytsiinoho klimatu v Ukraini” vid 21.12.16 [Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code of Ukraine on Improving the Investment Climate in Ukraine” as of 21.12.16]. (2016). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1797-19/paran1609> [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).
21. Zakon Ukrainy 2628-VIII “Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pokrashchennia administruvannia ta perehliadu stavok okemykh podatkov i zboriv” vid 23.11.18 [Laws of Ukraine “ On amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine on improving the administration and revision of the rates of individual taxes and fees” as of 23.11.18]. (2018). *visnuk.com.ua*. Retrieved from <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100010461-opodatkovannia-strakhovikiv-novi-mekhanizmi-rozrakhunku-pributku> [in Ukrainian] (accessed 14 February 2020).

Аннотация. Главная идея состоит в углублении теоретико-правовых и институционально-организационных основ налогового регулирования страхового рынка с учетом исходных положений институционального направления экономической науки. Выделены три периода трансформации института налогового регулирования страхового рынка в условиях эволюционного развития, на каждом из которых проанализированы основные положительные и отрицательные тенденции функционирования, выявлены недостатки и предложены перспективы развития этого института. Доказано, что эволюция института налогового регулирования осуществляется путем постоянных изменений институционально-правовых методов регулирования страхового рынка с целью сбалансирования интересов государства и налогоплательщиков на страховом рынке. Выявлены недостатки Налогового кодекса Украины, обуславливающие институциональные ловушки, которые требуют ликвидации в контексте институционального реформирования и модернизации налогового регулирования. Предложены направления совершенствования налогового регулирования страхового рынка.

Ключевые слова: налоговое регулирование, страховой рынок, институт налогового регулирования страхового рынка, эволюция, трансформация.

Summary. Taking into account the initial provisions of the institutional direction of economic science, the theoretical and legal and institutional-organizational principles of tax regulation of the insurance market have been deepened. It is determined that the main institutions, which form the institutional environment of the insurance market, are the institution of the state and market institutions. One of the institutions of the state, which defines the relationship between the subjects of the insurance market as taxpayers, and the state that establishes, regulates, organizes and collects tax payments, is the institute of tax regulation. Complementary institutions in the insurance sector, that are auxiliary, are the institutes of insurance, reinsurance, insurance mediation, which, in cooperation with the institute of tax regulation, form the integral institutional infrastructure of the insurance market. Three periods of transformation of the institute of tax regulation of the insurance market in the conditions of evolutionary development were distinguished, each of which analyzed the main positive and negative tendencies of functioning, identified deficiencies and suggested the prospects of development of this institute. It is proved that the evolution of tax regulation institute is carried out by constant changes of institutional and legal methods of regulation of the insurance market in order to balance the interests of the state and taxpayers in the insurance market. Weaknesses of the Tax Code of Ukraine have been identified, which lead to institutional traps and need to be eliminated in the context of institutional reform and modernization of tax regulation. The directions of improvement of the insurance market tax regulation are offered. Considering the strategic role of insurance, it is stated that tax regulation in this area should be directed to stimulating the demand for the insurance services, managing the supply of certain types of insurance and investment resources of the insurers, while ensuring the fiscal efficiency of the tax system of insurance activities, that will be a prospect for our further scientific development in this area.

Keywords: tax regulation, insurance market, institute of tax regulation of insurance market, evolution, transformation.